«Burgerz» av og med Travis Alabanzas. SPKRBOX 2022. Foto: Dorothea Tuch

Hatets ringvirkninger og vekst under fluktforhold

Den fjerde utgaven av SPKRBOX-festivalen er preget av selvutleverende, intime og personlige monologer som løfter autobiografisk materiale fra langtidsminnet: Om Travis Alabanzas dialogverk «Burgerz» og monologene «Kakkerlakk» og «Korte år, lange dager».

Tekst:
Grace Tabea Tenga

Det som begynte med en transfobisk slengbemerkning og en bortkastet hamburger, har gjennom Travis Alabanzas dialogverk

Burgerz, blitt et rom for å dissekere kjønnsidentitet. Veien fra at noen kastet en hamburger på hen i London i 2015 til et verk som har blitt vist over hundre ganger internasjonalt har vært lang. Nå har den funnet sin plass under fanen til årets SPKRBOX-festival. Den har som ambisjon om å være en teaterfestival som fungerer som et «mellomledd mellom hiphop kulturen og finkulturen» midt i førjulsstria, fra 1. til 17. desember. Siden 2014 har festivalen stått bak noen av de siste årenes publikumsfavoritter, som *Blokk til Blokk* (2018) med rapper Don Martin i spissen, og *Linje 5* (2020) med bidrag fra folkefavoritten Stovner-forfatteren Zeeshan Shakar. «How can we expect billions of people to fit into only one of two boxes?» spør Alabanza, som definerer seg selv som ikke-binær, altså en kjønnsidentitet som verken mann eller kvinne. Hen står foran den hvite kjøkkenøya omgitt av en fargesterk scenografi som minner om fast food-restauranter, ført sammen av Soutra Gilmour (som også er kostymedesigner).

BURGERZ

Regi: Sam Curtis Lindsay

Scenografi og kostymedesign: Soutra Gilmour

Lysdesign: Lee Curran og Lauren Woodhead

Lyddesign: XANA

Koreografi/bevegelse: Nando Messias

Kokkeshow fra tv-en til scenen

Sammen med en tilfeldig utvalgt hvit og mannlig publikummer, kokkelerer Alabanza en hamburger. Matlagningen blir et avspark til en samtale om kjønnsidentitet og raserelasjoner. I insisterende tempo og med kjappe motsvar på stående fot, blir burgeren en metafor for stramme samfunnsnormer. Burgeren må lages etter en viss oppskrift (fra en gul og rosa kokebok som ramler ned fra taket), og passe inn i bokseinnpakningen av hvitt isopor som Alabanza holder i hånda. Flere ingredienser og kjøkkenverktøy blir pakket ut av en rekke pappesker. Alabanza har en modenhet på scenen, som er akkompagnert med småfrekk og britisk humor. Det knipses ofte i enighet blant publikum etter Alabanzas poenger.

Under kniven

I en scene griper Alabanza et par hamburgerbrød og plasserer dem over brystpartiet som implantater. Hen forteller åpent om usikkerhet knyttet til kirurgiske inngrep for å få en kropp som står mer i samsvar med hens kjønnsidentitet. Mange transpersoner får deres identitet betvilt. Når man først har klart å overbevise om at man er trans kan mange oppleve at kirurgiske intervensjoner er påkrevd for at deres identitet skal ha gyldighet i samfunnets todelte kjønnssystem. Alabanza river av seg «implantatene» og signaliserer en avvisning av de etablerte normene, og vil med dette vekk fra forhåndsbestemte kjønnskategorier til en mer flytende kjønnsidentitet.

Mellom Alabanza og den tilfeldig valgte publikummeren, ser det ut til å foregå to samtaler parallelt. Alabanza forteller om diskriminering i hverdagen, kommer med historiske referanser til transpersoner og ikke-binære (à la C. Riley Snortons bok *Black on Both Sides*: *A Racial History of Trans Identity).* Å være vitne til at publikummeren ikke henger helt med i den delen av samtalen, og heller snakker om burgeren, gir verket en dynamisk sprengkraft som er til å ta og føle på. *Burgerz* uforutsette vendinger og spontanitet gjør det til en fengslende forestilling.

Fra transfobi til fettfobi

«Kakkerlakk» av og med Marit Røste. Foto: SPKRBOX

Mens Alabanza går inn for landing (siste forestilling blir spilt i London i mars 2023), er et annet, selvutleverende verk helt i sin

startfase. *Kakkerlakk* er Marit Røstes første monolog, og handler om hennes erfaring med en overspisingslidelse. I en barokkparykk og med hvitt ansiktspulver, kommer hun klosset dansende ut på scenen på Kloden teater, til pianoakkompagnement av lyddesigner og komponist Julian Skar. Hun stopper opp og begynner å parafrasere Martin Luther King Jr. Hun har nemlig også en drøm; «å bli Ane Dahl Torp. For Ane Dahl Torp blir tatt på alvor, uansett hva hun gjør.» Ironi og selvironi skinner igjennom mens

KAKERLAKK

Av og med: Marit Røste

Regi: Toril Solvang

Med-regi: Henrik Hoff Vaagen

Lyddesign/Komponist: Julian Skar

Lysdesign/scenografi: Philippe Schneider

Koreograf: Maja Roel

Produsert av Krøbel, med CO-produsent SPKRBOX, i samarbeid med Kloden teater.

Røste løper omkring mellom gråfargede kjøkkenartikler, som ovn, fryser og mikrobølgeovn. Et gjennomsiktig skap med en flaske Solo, med omliggende lysrør, ser ut som en krysning av et utstillingsskap og en brusautomat. Røste presser ansiktet sitt mot glasset og roper desperat at hun ønsker seg en slurk av den oransje leskedrikken. Her parodierer hun måten samfunnet fordømmer personer som lider av overspisingslidelse som griske. Fråtseri er en dødssynd som må unngås til enhver pris, lyder den kulturelle forståelsen av fedme. Overspisning og fedme er tegn på svak karakter, og ikke e måte å håndtere overveldende følelser på. «Der noen drikker alkohol, spiser jeg. Jeg døyver det vonde med noe annet,» sa Røste i et intervju til Dagsavisen. Plagenes etiologi er psykisk, ikke fysisk. Og må behandles deretter.

Møte med psykisk helsevern

Blant rekvisittene blir jeg særlig opptatt av det liggende kjøleskapet som har dørene vendt opp, konseptualisert av Philippe Schneider. Det ligner en likkiste, og bygger opp en morbid kontrast til Røstes lettbente humor og en energirik koreografi, signert Maja Roel. Røste er sterkest i sine humoristiske skildringer av behandlingsapparatet hun oppsøker på grunn av sin overspisingslidelse. Omtalen av psykisk helsevern for voksne som «DISCO-DPS» (Distriktpsykiatriske sentre) til dundrende treningsmusikk, er komisk både for de av oss som er «innvidde» i psykisk helsevern som behandlere og de med klienterfaring. Fra kostholdsopplæring ved Regional seksjon for spiseforstyrrelser (RASP) til to måneders lang «bootcamp» på et rehabiliteringssenter i Ringerike; Røste har prøvd det meste. Hun avslører også at hun er «Marit med overspisingslidelse» i kjendispsykologen Peder Kjøs terapipodcast *Hos Peder* i NRK. Hun gjemmer seg i et hjørne og spiser potetgull, mens Kjøs' stemme fra podcasten spilles høyt.

Å blottlegge seg selv kan avmystifisere terapi og virke som folkeopplysning, samtidig som det er risikabelt og etisk omdiskutert fordi det fører til en offentlig eksponering som det kan være vanskelig å stå i. Som nyutdannet psykolog, har jeg fulgt debatten mellom professor Anne-Kari Torgalsbøen («Jeg Mot Meg; Hvor ble det av fagetikken?») og Kjøs («Streng lesning av interessant forskning») i *Norsk psykologsforenings tidsskrift*, om hvorvidt åpning av terapirommet i rikskringkastingen er et gode for samfunnet eller om det er en for stor påkjenning for pasienten.

Omslaget kommer når Røste drar en rekke «tjukkasvitser» og roper dem høyt. Den ellers humoristiske tonen hennes og latteren blant publikum stilner. Ropene blir stadig mer panikkslagne. Understrømmene av skam og selvironi kommer til overflaten. «Skam trigger spiseforstyrrelse. Spiseforstyrrelse fører til fedme. Fedme fører til skam», sier Røste, og her tar hun tak i det sykliske mønsteret som opprettholder spiseforstyrrelser. Det oppleves som omdet forestillingen har bygget seg opp mot, endelig kommer. Og før vi vet ordet av det, er det slutt.

Her følte jeg at Røste tok et steg vekk fra det ironiske og inn i det smertefulle. Men slutten fungerte som en *cliffhanger*, og opptakt til noe mer, og opplevdes uforløst scenisk.

Dette omslaget kunne gjerne forlenges i forhold til de mer humoristiske innslagene. Men til tross for det, bryter *Kakkerlakk* vår kulturelle taushet rundt fedme, og løfter skammens lokk, for å avsløre hva som ligger under.

Tankestrømmens seiersgang

«Korte år, lange dager» av og med Samir Madad. Foto: Dag Jenssen

I det ene øyeblikket befinner man seg i trygge omgivelser på morfars gård, i det neste løper man gjennom en åker av brennesler for å søke tilflukt i et fremmed land. I enmannsshowet *Korte år, lange dager* inntar rapperen Samir Madad Det Norske Teatret med en livshistorie preget av enormt pågangsmot og en god dose humor. Det er en unik stemning denne kvelden. Ved inngangen tilbyr Madad publikum te, som varmer i sprengkulda, mens lav pop-musikk lyder i bakgrunnen. Scenografien til Agnethe Tellefsen består av en rekke plantevekster, mismatchende stoler og et persisk teppe på midten av scenegulvet. Det er fullsatt sal med et yngre og mer multietnisk publikum enn tidligere på festivalen. Den stive teaterstemninga er avløst av en mer laidback atmosfære og praten flyter. Madad holder energinivået oppe ved å først be alle om ta en post-it lapp, skrive navnene våre og feste dem slik at han kan se dem. Slik trekker han publikummet inn og bryter den fjerde veggen mellom seg og oss og tilfører relasjonen et ytterligere lag med nærhet.

KORTE ÅR, LANGE DAGER

Regi: Hedda Sandvig

Med: Samir Madad

Musikk: Samir Madad

Scenograf og lysdesign: Agnethe Tellefsen

Musikkonsulent: Beatur

Lydteknikar: Anders Siegrist Oliver

Inspisient: Cici Henriksen

Produsent Anja O. Kjærnli

Musikk som bærende element

Monologen har form av en lang tankestrøm. Innskytelser om japanske lånord (som *komorebi*, sollys som filtreres gjennom skogen), hans forkjærlighet for neglelakk og kvinnebunadens utallige «stæsj»,og utsagn fra Madads morsmål *dari,* blir slengt om hverandre med treffende komisk timing. Fra lavmælt pop til storartet rap, hører vi «*King Kunta*» av den Pulitzerpris-vinnende rapperen Kendrick Lamar. Sjongleringen av flere språk om hverandre minner om balansen mellom lokal stedstilhørighet, foreldrenes hjemmekultur og global populærkultur som kjennetegner flere såkalte *third culture kids*. Madad fremstår som den mannlige, norsk-afghanske versjonen av scenekunstner Marithea Dæhlin, som har gjort veksling mellom norsk, engelsk og spansk til en høyrisikosport med fare for å brekke tunga i prosessen. Det tilfører deres arbeider et lag med intensitet og uventede vendinger. Og kaprer oppmerksomheten min gjennom hele verket.

«Betal meg med pass. Du har mye *space*. Betal meg med plass.» Madad griper mikrofonen og rapper sine egne låter ved et par anledninger, som i dette sporet som stiller seg positivt, til erstatning for og kompensasjon for flyktningers tap og traumer. Det er tydelig at musikksjangerens krav til stemmebruk overholdes og innfris takk til Madads klare diksjon i den nesten 90 minutter lange monologen.

Innimellom slaga tar han seg tid til å vanne de mange plantene. Han minnes valmuene rundt morfarens gård, før han vinket farvel til dem før flukten. «Jeg sa hei til brenneslen. Fordi jeg hadde aldri sett brennesle før!» Den kostbare valmuen er blitt erstattet av det forhatte ugresset. På et ukjent sted i Europa, løp han gjennom en eng av brennesler sammen med mor, far og bror. Kan man dra paralleller mellom disse vekstene og Madads status som elsket familiemedlem i hjemlandet og nedprioritert flyktning i vertslandet? Uansett, tar han seg tid til å vanne alle plantene på scenen med sprayflaske. «Ugress» har verdi selv om det blir uglesett – kveldens te er brygget på brennesle. Det negative synet på flyktninger som utgiftpost heller enn en ressurs, som samfunnskostnad heller enn menneske, undermineres av *Korte år, lange dager,* og gjør Madad til en scenekunstner det er verdt å følge videre.

Publisert 21.12.2022)

ANMELDELSE

Insektenes innsikt

«Triggersystemet – 1: 'Vivariet'» av Tore Vagn Lid og Transiteatret-Bergen er en befriende analog fabel som knytter fortidas evighet sammen med framtidas evighet. Den har politisk snert og gode, gamle skuespillere. Men også denne gangen har Tore Vagn Lid litt vel mye på hjertet og kunne kuttet noe av slutten.

TOTALTEATERET ANNO 2024

Forestillingen FLAMMENWERFER, basert på Carl Fredrik Hills bilder, ble det siste scenkunstprosjektet Kirsten Dehlholm rakk å gjennomføre, før hun gikk bort i sommer. Forestillingen vises denne helgen, 30. og 31. august, under Aarhus festuke, og 26. og 27. september på Det kongelige teater i København. Les Øyvind Bergs anmeldelse her:

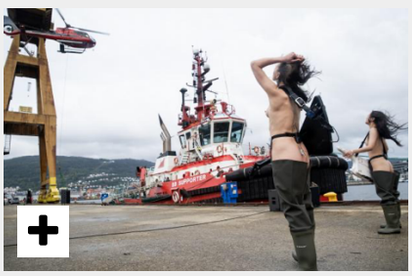

ANMELDELSE

Vår tids dystopi gir Florentina Holzingers kunst mening.

HAVNEETYDE av Florentina Holzinger, anmeldt av billedkunstner og forfatter Vibeke Tandberg.

NATIONALTHEATRET BYGGESAKEN

Styreleder om kritikken mot Nationaltheatrets planer:

Hvis vil vi ha et nasjonalteater som fungerer og som kan være en spydspiss også i fremtiden, vil det koste penger uansett hvor det er plassert, sier Gisele Marchand. Styrelederen ved Nationaltheatret sier det fra hennes ståsted er ønskelig med en Stortings-behandling allerede i løpet av de neste månedene.

Med kunsten på oljemessa (2022)

(Stavanger): Kunstprosjektet FRISINN2022 fikk innpass blant oljeselskap, utstillere og stjernegjesten Elon Musk, på oljemessa i Stavanger. Hva i all verden skulle de der? Spurte Ragnhild Freng Dale den gangen. Vi republiserer kommentaren i anledning den pågående oljemessa i Stavanger.

INTERVJU

Vil utforske samiske selvforståelser

(Guovdageaidnu/Kautokeino): Vi må våge å være politiske, men også selvkritiske. Vi må våge å kunstnerisk bearbeide det i våre samiske samfunn som ikke fungerer, sier teatersjef for Beaivváš, Per Ananiassen. Onsdag i forrige tok han over stafettpinnen etter Rolf Degerlund, samtidig som Det samiske nasjonalteateret åpnet sitt nye hus.

ANMELDELSE

Innsiden ut

I Mattis Herman Nyquists lekne modernisering av «Hedda Gabler» forstørres alt det som ellers bare bobler under overflaten.

PRESSEMELDING

Freedom Theatre avrunder sin norgesturné i Oslo søndag

Forestillingen WAHA SOS gir en unik og sjelden mulighet til å møte og høre unge kunstnere fra Palestina selv fortelle om situasjonen på Gaza, Vestbredden og i Jenin.

BOKANMELDELSE

Från psykologisk realism till Ibsenfestivalen

Keld Hyldig, professor i teatervitenskap vid Universitetet i Bergen, publicerar nu andra delen av sitt verk Ibsen og norsk teater. Här visas hur en yttre bjørnsonsk realistisk scenkonst först övergår till en inre realism och sedan till nya internationella teaterformer. I kraft av Ibsenfestivalerna från 1990 och framåt förbinds Ibsen åter med avantgardet.

PRESSEMELDING

Nominasjoner til kritikerprisene for teater, musikk og dans 2023-2024

Pressemelding fra Norsk kritikerlag

FESTIVAL

Gi meg mer eller spis meg opp

Høstsesongen tjuvstarter med ny festival. Det var da enda godt.

ANMELDELSE

Naturlig lek?

Brutal tematikk og spillestil mykes opp av nennsomt underliggjørende effekter i Antiteaterets nyeste forestilling «Skitten blond». Slik blir det mulig å reflektere rundt et av våre største tabuer.

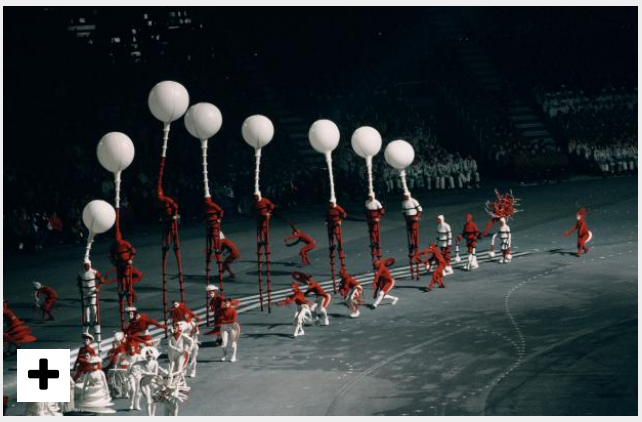

KOMMENTAR

Scener langs Seinen

Opningsseremonien som kulturelt fenomen – frå enkelt ritual til ein massiv medley av kunst, kommersielle og politiske interesser. Observasjonar frå OL i Paris, av Berit Einemo Frøysland.

INTERVJU

Om å heie på hverandre og mengdetrening i dans

Live Rosenvinge er ny forbundsleder av Norske Dansekunstnere, og tiltrådte stillingen denne uken. Vi traff henne til en samtale om lederskap og viktigheten av å tilrettelegge for mengdetrening i dans.

Kontakt oss

Adresse
Norsk Shakespearetidsskrift
c/o Litteraturhuset
Wergelandsveien 29
N-0167 Oslo

Telefon
(+47) 971 96 772

E-post
redaksjon@shakespearetidsskrift.no

Følg oss

- Facebook

Om oss

Norsk Shakespearetidsskrift dekker teater og scenekunst i inn- og utland, gjennom artikler, intervjuer, festivalomtaler og essays.